

STANOVISKO VLÁDY

k návrhu poslanců Václava Klause, Zuzany Majerové Zahradníkové, Aleše Juchelky, Patrika Nachera, Stanislava Juránka, Radima Fialy, Iva Pojezného, Petra Pávka a dalších na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, ve znění zákona č. 178/2018 Sb., (sněmovní tisk č. 384)

Vláda na své schůzi dne 27. února 2019 projednala a posoudila návrh zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, ve znění zákona č. 178/2018 Sb., a zaujala k tomuto návrhu **nesouhlasné stanovisko**, a to zejména z následujících důvodů.

1. Vláda vnímá rostoucí význam veřejných sociálních sítí jako prostoru pro realizaci svobody projevu a s tím související zvýšenou roli soukromých subjektů stanovujících pravidla pro používání těchto sítí. Vláda by proto přivítala jak větší transparentnost těchto pravidel, při jejichž nastavení a uplatňování by nemělo docházet k přímé ani nepřímé diskriminaci žádného legitimního světonázoru, tak posílení možnosti obrany dotčených uživatelů před neadekvátními zásahy ze strany provozovatele nebo správce sítě. Ačkoliv lze tedy souhlasit s předkladateli v tom, že svoboda projevu by na veřejných sociálních sítích neměla být svévolně omezována, jimi navrhované řešení by vedlo především k podstatnému snížení právní jistoty nejen u provozovatelů a správců veřejných sociálních sítí, ale i u jejich uživatelů. Nová, velmi úzce pojatá pravidla pro mazání a zneprístupňování příspěvků uživatelů by pak navíc výrazně uvolnila možnosti šíření škodlivého obsahu na sociálních sítích. V důsledku toho by se tak mohlo stát, že předložený návrh by sice zajistil široký prostor k veřejné diskuzi, v praxi by však byl tento prostor zaplaven a zaplevelen urážlivými, spamujícími, dezinformačními nebo vulgárními příspěvky, čímž by společenská diskuze byla prakticky znemožněna.
2. Navrhovanou cestu regulace veřejných sociálních sítí prostředky trestního práva vláda považuje za nežádoucí a v rozporu se zásadou subsidiarity trestní represe, tedy, že trestní právo jako prostředek určený k ochraně zákonem stanovených zájmů musí být užíváno jen tehdy, pokud užití jiných právních prostředků ke sjednání nápravy nepřichází v úvahu, neboť již byly vyčerpány nebo jsou zjevně neúčinné či nevhodné. Jedná se o oblast, jejíž regulace by typicky měla být vyhrazena sféře civilního práva, kde

je ostatně rozvinuta poměrně bohatá judikatura zabývající se hranicemi svobody projevu, popřípadě správnímu právu.

3. Navrhované znění nových skutkových podstat trestného činu „Porušování svobody projevu“ a přestupku „Přestupek porušení svobody projevu“ obsahuje řadu vágních pojmů, které jsou buď zcela neurčité, nebo se zvolená slova či obraty v právním řádu používají pro označení něčeho jiného, anebo jsou již pro označení téhož jevu nebo institutu používány pojmy jiné. Taková nepřesnost zákonné úpravy je nevyhovující z hlediska požadavku právní jistoty a představuje porušení jedné z hlavních zásad trestního práva „nullum crimen sine lege certa“. Vágní je například požadavek na používání více než sto tisíce registrovanými uživateli. Není zřejmé, zda je počet registrací v dané sociální síti míněn pro Českou republiku, nebo celosvětově. Z návrhu dále jednoznačně nevyplývá, zda by stačilo, že uvedená sociální síť má příslušné množství uživatelů pouze zaregistrováno, bez ohledu na to, zda jsou nebo nejsou aktivní. Pojem „příspěvek“ pak zná právní řád České republiky pouze ve významu příspěvku finančního (např. členský příspěvek člena spolku, příspěvek na penzijní připojištění). Namísto označení „příspěvek“ by bylo vhodnější pracovat s pojmem „obsah“ nebo „obsah informací“ podle zákona o některých službách informační společnosti, popřípadě pojmem „informace“ podle směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. června 2000 o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu (směrnice o elektronickém obchodu). Není rovněž zřejmé, jaká témata by měla spadat pod „důležité otázky veřejného zájmu“, nebo jaká diskuze veřejná není a jaká již ano. Kritérium pro rozlišení, zda půjde o trestný čin nebo o přestupek, spočívající pouze v subjektivní stránce (tj. naplnění specifického úmyslu, který bude navíc ne zcela jednoduše prokazatelný), nelze považovat za praktické, neboť poměrně dlouhou dobu nemusí být zřejmé, zda bude daný úmysl prokázán nebo nikoli.
4. Vláda upozorňuje, že návrh zavádí zvláštní kategorii obsahu, který „není v hrubém rozporu s trestními předpisy, mezinárodními smlouvami, kterými je Česká republika vázána, nebo s dobrými mravy“, zároveň však o něm nelze říci, že je legální. Bylo by totiž dovoleno odstranit, zakázat nebo jiným způsobem znepřístupnit pouze takový obsah, který je v hrubém rozporu s trestními předpisy, mezinárodními smlouvami nebo s dobrými mravy. Pokud by však posuzovaný obsah byl pouze v rozporu „běžném“, nikoli „hrubém“, pak by byl příslušný „provozovatel či správce“ postaven před otázku, zda smí nebo nesmí takový obsah znepřístupnit. Pokud by jej ponechal, nedopustil by se sice trestného činu nebo přestupku porušování svobody projevu, přesto by však jeho jednání nemuselo být legální, protože by mohl porušit povinnost stanovenou jinými právními předpisy příkazujícími poskytovateli služby za určitých okolností nelegální

obsah odstranit (§ 5 zákona o některých službách informační společnosti). Nepřesnost a nelogičnost navrhované právní úpravy, která znemožňuje jejím adresátům předem rozlišit, zda jednají v souladu s právem anebo protiprávně, by v praxi nutně vedla k absurdním situacím, v nichž by s cílem dostát povinností uloženým jedním zákonem porušovali povinnosti nebo zákazy stanovené zákonem jiným.

5. Navržená podoba sankcí je nepřiměřená. Výše trestní sazby v základní skutkové podstatě trestného činu porušování svobody projevu (6 měsíců až 3 roky) neodpovídá výši sazby za typově srovnatelná jednání obsažená v hlavě II zvláštní části trestního zákoníku, kde je horní hranice trestní sazby stanovena na 2 roky. Navrhované pokuty u přestupku jsou pak extrémně vysoké, navíc nejsou ani odstupňované podle míry závažnosti jednání. Absurdita navrhované pokuty až 50 000 000 Kč vynikne ve srovnání například se shodnou výší pokuty stanovené pro provozovatele jaderné elektrárny za porušení povinností týkajících se provozu jaderného reaktoru (§ 178 odst. 5 písm. b) atomového zákona).
6. Vláda konstatuje, že předkladatelé bohužel nerozlišují, zda obsahem příspěvku je informace nebo názor. Rozlišování názorů nebo komentářů a zpravodajských informací je přitom podstatným rysem i u regulace rozhlasového a televizního vysílání, kde platí pravidlo, že názory nebo hodnotící komentáře musí být odděleny od informací zpravodajského charakteru (§ 31 zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání). Zatímco vyjádřené názory a hodnocení skutečnosti nelze ověřovat z hlediska jejich pravdivosti, informace jako údaje o skutečnosti předmětem ověřování z hlediska pravdivosti jsou. Ústavní soud pak ve svém nálezu I. ÚS 453/03 odepřel ústavní ochranu sdělování vědomě nepravdivých informací s tím, že legitimitu zveřejnění informace nelze dovodit, pokud byla dominantně motivována touhou poškodit difamovanou osobu, pokud šířitel sám informaci neověřil, anebo pokud ji poskytl bezohledně, aniž by se řádně staral o to, zda je nebo není pravdivá. Nelze proto hovořit o tom, že by čl. 17 Listiny základních práv a svobod garantoval právo na šíření dezinformací, tudíž znepřístupňováním příspěvků obsahujících dezinformace nedochází k omezení svobody projevu a práva na informace.
7. Navržená úprava představuje velmi striktní regulaci, která v zásadě brání tomu, aby mohly být provozovány pouze tematicky zaměřené platformy, u nichž provozovatel nemá zájem na tom, aby se na nich vyskytla diskuze netýkající se odborného tématu, například proto, že to ostatní uživatele obtěžuje. V takovém případě není zřejmé, jaký je veřejný zájem na tom, aby provozovateli bylo bráněno v tom, aby si nastavil svá vlastní pravidla pro uživatele diskuzní platformy, včetně mazání příspěvků pohybujících se mimo věcné téma, které samozřejmě mohou zahrnovat i vyjadřování politických nebo jiných společenských názorů.

8. Přijetí návrhu by podle názoru vlády představovalo potenciálně výraznou zátěž pro orgány činné v trestním řízení, neboť lze předpokládat, že by se na ně s trestními oznámeními obracela celá řada osob, které by nebyly spokojeny s odstraněním svých příspěvků, protože by je nepovažovaly za závadné ve smyslu předkládaného návrhu. V této souvislosti vláda připomíná, že v návrhu chybí hlubší analýza předpokládaného počtu případů postihovaných prostředky správního a trestního práva a nelze tak bez dalšího souhlasit s tvrzením, že navržený trestní a správní postih uvedeného jednání nebude mít dopady na státní rozpočet, lze-li naopak důvodně předpokládat, že počet oznámených protiprávních jednání a zátěž orgánů s tím spojená nebude zanedbatelná .
9. Vláda v neposlední řadě vyjadřuje pochybnost o vymahatelnosti navrhované právní úpravy, jelikož imanentním znakem používání nejznámějších sociálních sítí a podobných platforem je mezinárodní prvek. Protože provoz a správa sociální sítě je celosvětovou záležitostí, je také možné, že se správce nebo provozovatel dostane do situace, kdy dodržení navrhované právní úpravy bude v rozporu s dodržením právní úpravy v jiné jurisdikci.